

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук
Кафедра богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін

08-09-16М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності D8 Право
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННПГН
Протокол № 10 від 02.06.2026 р.

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності D8 Право галузі знань D8 бізнес, адміністрування та право, денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Матвійчук А. В., Мельничук Ю. І. Рівне : НУВГП, 2026. 28 с.

Укладачі: Матвійчук А. В., д.філос.н., проф., професор кафедри правових природоохоронних дисциплін;
Мельничук Ю. І., к.філос.н., доцент, доцент кафедри богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Мельничук Юлія Іванівна, к.філос.н., доцент, в.о. завідувача кафедри богослов'я та соціально-гуманітарних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності D8 Право

Швець О. М.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	3
2. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	5
3. Плани практичних занять	8
4. Рекомендована література.....	27

© А. В. Матвійчук,
Ю. І. Мельничук, 2026
© НУВГП, 2026

ПЕРЕДМОВА

Сучасний юрист-професіонал повинен володіти не лише навичками тлумачення та застосування норм права, а й здатністю критично аналізувати правові явища, прогнозувати розвиток законодавства та пропонувати ефективні шляхи розв'язання складних правових проблем. Саме на формування таких дослідницьких компетенцій спрямована обов'язкова компонента (ОК) «Методологія наукових досліджень».

Ці методичні вказівки розроблені з метою надати здобувачам магістерського рівня чіткий алгоритм та інструментарій для успішного опанування дисципліни, організації самостійної роботи та виконання науково-дослідницьких завдань.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів магістерського рівня системних знань про принципи, методи та технології наукової діяльності у сфері права. Курс спрямований на розвиток умінь самостійно здійснювати правові дослідження, готувати наукові роботи та ефективно представляти й захищати власні наукові ідеї у галузі юриспруденції.

Для досягнення поставленої мети вивчення дисципліни передбачає вирішення таких основних завдань:

ознайомлення з теоретичними основами та методологічними підходами до правових досліджень;

опанування методів наукового дослідження у праві (від загальнофілософських до спеціально-юридичних);

набуття навичок організації, планування в дослідницькій роботі у сфері права;

формування умінь оформлення результатів правових досліджень (тез доповідей, наукових статей, магістерських робіт) відповідно до чинних академічних стандартів та вимог;

засвоєння принципів академічної доброчесності та усвідомлення професійної відповідальності науковця-правника.

Компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативноправових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Програмні результати навчання:

РН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

РН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

PH5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

PH6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

PH7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

PH8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

PH14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

PH16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

Методичні вказівки створені для того, щоб допомогти студентам системно опрацьовувати матеріал навчальної дисципліни, організовувати практичні заняття та самостійну, індивідуально-дослідну роботи.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин, д.ф.н.	К-сть годин, з.ф.н
1	Тема №1. Феномен науки.	2	-
2	Тема №2. Організація наукової діяльності в Україні.	2	2
3	Тема №3. Відкрита наука.	2	-

4	Тема №4. Загальна характеристика методології.	2	2
5	Тема №5. Наукове пізнання.	2	1
6	Тема №6. Елементи наукового дослідження.	2	1
7	Тема №7. Методологічна культура й етика наукової діяльності	2	2
8	Тема № 8. Представлення наукових досліджень	2	2
	Всього	16	10

1.2. Порядок оцінювання програмних результатів навчання

Контроль знань здобувачів вищої освіти проводиться в усній та/або письмовій та в комп'ютерній формах і оцінюється в межах 100 балів (до 60 балів поточна складова оцінювання та до 40 балів за сумою двох модулів по модульній складовій оцінювання).

Здобувач вищої освіти набирає бали за виконання певних навчальних завдань (виконання практичної, самостійної роботи, опитування за матеріалом, тощо) в межах тем навчальної дисципліни.

Для отримання заліку з даної навчальної дисципліни, здобувачу вищої освіти потрібно набрати більше або рівне 60 балів, за сумою усіх видів навчальних завдань, відповідно до складових оцінювання.

Критерії оцінювання

Основні критерії, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни: виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені силабусом; глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих

літературних джерелах; вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач; вміння аналізувати достовірність одержаних результатів; своєчасність виконання; дотримання вимог до оформлення.

Критерії оцінювання практичних завдань (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Критерії оцінювання ситуаційних вправ та інших завдань творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):*

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало, порушені терміни виконання;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача вищої освіти недостатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог до термінів та оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

*у разі колективного виконання завдань передбачається розподіл балів між виконавцями

Підсумкова складова оцінювання передбачає складання двох модульних контролів у тестовій формі на навчальній платформі Moodle через Центр незалежного оцінювання НУВГП. Кожен модуль включає завдання множинного вибору, які поділяються на три рівні складності: достатній рівень (запитання з однією правильною відповіддю із п'яти запропонованих варіантів), вище достатнього (запитання із декількома правильними відповідями із п'яти запропонованих варіантів), високого рівня складності (ситуативні завдання).

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Феномен науки

План:

1. Наука як специфічна система знань, соціальний інститут та особлива форма діяльності: функції, сучасні підходи до класифікації, характеристика структурних елементів науки.
2. Генеза наукового знання: від античної натурфілософії до постнекласичної науки.
3. Наука як система знань (теорії, закони, гіпотези, поняття, наукові методи).
4. Наука як дослідницька (пізнавальна) діяльність.
5. Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання
6. Особливості юридичної науки в системі соціогуманітарного знання.

Питання для самоперевірки:

1. Чи кожне юридичне знання є науковим?
2. Де проходить межа між практичним досвідом адвоката/судді та науковим дослідженням у сфері права?
3. Якщо розглядати науку як соціокультурний феномен, вона постає у трьох вимірах: як діяльність, як інститут та як система знань. Подумайте, у якій із цих трьох ролей найчастіше виступає сучасне правознавство у повсякденному житті українського суспільства? Обґрунтуйте свою думку.
4. Яка з функцій науки (прогностична, пояснювальна, практично-дієва чи світоглядна) є пріоритетною для юридичної науки в умовах правових реформ та адаптації законодавства України до стандартів ЄС? Наведіть приклади елементів структури юридичної науки.
5. Охарактеризуйте ключову відмінність між класичним, некласичним та постнекласичним типами наукової раціональності.
6. До якого типу раціональності, на Вашу думку, тяжіє сучасна українська доктрина права (наприклад, у питаннях філософії прав людини)?
7. Розмежуйте поняття «наукова гіпотеза», «науковий закон» та «наукова теорія» на прикладі юриспруденції.
8. Чи може суб'єктивна правова презумпція (наприклад, презумпція невинуватості) вважатися науковим законом у суворому сенсі?
9. За якими саме критеріями науковості (об'єктивність, системність, верифікованість/фальсифікованість тощо) Ви можете відрізнити наукову статтю з права від експертного коментаря юриста в соціальних мережах або аналітичної довідки для телебачення?

10. У чому полягає специфіка юридичної науки порівняно з іншими соціогуманітарними дисциплінами (наприклад, соціологією, історією, політологією)?
11. Спробуйте оцінити тему вашої майбутньої дослідницької роботи крізь призму критеріїв науковості. Які ознаки істинного наукового знання (а не просто реферативного переказу нормативних актів) міститиме Ваше дослідження?

Практичні та творчі завдання:

1. Теми доповідей: «Криза класичної правової парадигми в епоху цифровізації», «Співвідношення догми права та філософії права».
2. Творче завдання: Сформулюйте власну візію: «Юриспруденція - це точна наука, гуманітарне мистецтво чи технологія управління суспільством?». Обґрунтуйте позицію.
3. Напишіть наукове есе (до 2 сторінок) на одну з дискусійних тем (на вибір): 3.1. «Юридична наука - це самостійна фундаментальна наука чи прикладна «інженерія» суспільних відносин?». 3.2. «Між соціологією та філософією: де пролягають суверенні кордони правової науки?». 3.3. «Криза юридичної догматики під тиском постнекласичної науки: чи готові юристи до права епохи Метавсесвіту?», або запропонована власна тема.
*Критерій оцінювання: Обов'язкова наявність власної (авторської) аргументованої позиції, відсутність плагіату та використання мінімум двох першоджерел (праць відомих теоретиків права).
4. Демаркація наукового знання: Віднайдіть три тексти, які присвячені одній правовій проблемі (наприклад, «Проблеми сурогатного материнства в Україні»):
Текст №1 - допис відомого адвоката/блогера у фейсбуці чи телеграм-каналі з емоційним описом судового кейсу.

Текст №2 - аналітична довідка чи законопроект із пояснювальною запискою з сайту Верховної Ради.

Текст №3 - стаття з наукового фахового видання (категорії «А» або «Б»).

Завдання для студента: Спираючись на критерії науковості (раціональність, системність, об'єктивність, верифікованість, наявність методологічного апарату), письмово доведіть, чому саме Текст №3 є науковим, а Тексти №1 та №2 належать до інших форм знання (буденного, праксеологічного чи політико-правового).

Тема 2. Організація наукової діяльності в Україні

План

1. Система органів управління та координації наукової діяльності в Україні.
2. Основні питання наукової діяльності. (ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту»).
3. Нормативно-правове регулювання підготовки наукових кадрів (Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).
4. Спеціалізовані вчені ради та процедура присудження наукових ступенів (магістр, доктор філософії, доктор наук).
5. Поняття наукового дослідження. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження.
6. Наукове дослідження як процес.
7. Класифікація наукових досліджень.

Питання для самоперевірки:

1. Які юридичні гарантії та обов'язки я отримую, набуваючи статусу здобувача вищої освіти магістерського рівня та потенційного дослідника?
2. Яким чином розподілені повноваження щодо

- координації наукової діяльності в Україні між Міністерством освіти і науки України, Національною академією наук України та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти?
3. Як у Законах України «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність» розмежовано статус «здобувача вищої освіти» (на магістерському рівні) та «наукового (науково-педагогічного) працівника»?
 4. Які специфічні права та обов'язки має магістрант як суб'єкт наукової діяльності?
 5. У чому полягає ключова різниця між процедурою захисту магістерської роботи, дисертації доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді та дисертації доктора наук у постійно діючій спеціалізованій раді?
 6. За якими критеріями наукове дослідження класифікують на фундаментальне та прикладне? Чи може правове дослідження поєднувати в собі ознаки обох цих видів? Наведіть приклади.
 7. Чому наукове дослідження вважається циклічним процесом? Які обов'язкові стадії (від вибору теми до впровадження результатів у практику) має пройти дослідник, щоб його робота вважалася завершеною та валідною?

Практичні, творчі завдання:

1. Робота з нормативними документами: Ознайомтеся з Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради. Складіть покрокову схему (дорожню карту) процесу від моменту завершення написання дисертації до отримання диплома.
2. Знайдіть у Переліку наукових фахових видань України три

журнали з юридичних наук (категорії «А» та «Б»). Проаналізуйте вимоги до публікації статей у них.

3. Знайдіть та выпишіть законодавчі визначення термінів: «науковий результат», «наукова продукція», «наукова діяльність».

Тема 3. Відкрита наука

План

1. Концепція «Відкритої науки» та її значення для сучасного юридичного співтовариства.
2. Наукова комунікація.
3. Відкрита наука: структура, принципи, цінності, переваги та ризики.
4. Міжнародні та національні наукометричні бази даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar, Open Ukrainian Citation Index).
5. Електронні репозитарії, ліцензії Creative Commons та політика відкритого доступу.

Питання для самоперевірки:

1. Як рівень моєї цифрової грамотності та присутність у наукових мережах (ResearchGate, ORCID) можуть вплинути на авторитет мого майбутнього дослідження?
2. Передумови виникнення та філософія концепції «Відкритої науки».
3. Рекомендація ЮНЕСКО з відкритої науки та Національний план щодо впровадження відкритої науки в Україні.
4. Трансформація наукової комунікації: традиційні (закриті) моделі поширення знань проти сучасних цифрових комунікацій.

5. Криза класичної моделі наукових публікацій.
6. Структурні компоненти відкритої науки.
7. Моделі відкритого доступу.
8. Як саме концепція «Відкритої науки» допомагає подолати розрив між теоретичними юридичними дослідженнями та практичною діяльністю суддів, адвокатів чи правозахисників?
9. У чому полягають головні ризики відкритого доступу до юридичних досліджень?
10. Оцініть загрозу появи так званих «хижацьких» журналів, які зловживають моделлю «автор платить за публікацію».

Практичні, творчі завдання:

1. Робота в групах: Розділіться на дві команди для панельної дискусії: Група 1 захищає ідею абсолютно безкоштовного та відкритого доступу до всіх юридичних досліджень; Група 2 обстоює позицію комерційних видавництв та захисту авторських прав на науковий контент.
2. Зареєструйте (або оптимізуйте) власний профіль в ORCID. Знайдіть у базах Scopus/WoS трьох провідних вітчизняних або зарубіжних науковців за темами вашої зацікавленості, випишіть їхній індекс Гірша.
3. Робота з базами даних: 1. Зайдіть на платформу Google Scholar (або відкритий інтерфейс OUCI). 2. Знайдіть провідного науковця вашої кафедри / університету за вашим профілем (наприклад, цивільне чи кримінальне право). 3. Випишіть його основні показники: загальну кількість цитувань, індекс Гірша (h-index) та i10-index. 4. Знайдіть за ключовими словами вашого майбутньої дослідження роботи 3 найважливіші статті за останні 3 роки. Збережіть посилання на них та експортуйте їхні бібліографічні описи.

Тема 4. Загальна характеристика методології

План

1. Поняття методу, методики та методології наукового дослідження.
2. Рівні методологічного знання (філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, рівень методів і технік).
3. Еволюція методологічних підходів у праві: від юридичного позитивізму до соціології права та правової герменевтики.
4. Структура методології.
5. Основні методологічні принципи наукового дослідження.
6. Характеристика методологічних підходів (системний, аксіологічний).

Питання для самоперевірки:

1. Як співвідносяться між собою поняття «метод», «методика» та «методологія»?
2. Чому помилково ототожнювати метод дослідження з його методикою (наприклад, у контексті збору судової практики)?
3. Охарактеризуйте структуру методологічного знання.
4. Яке місце в ній посідають конкретнонаукові (юридичні) методи порівняно з філософською матрицею?
5. Чому класичний юридичний позитивізм (догматичний підхід) виявився недостатнім для дослідження права у ХХ–ХХІ століттях?
6. Які нові дослідницькі можливості відкрили соціологія права та правова герменевтика?
7. Поясніть сутність принципів об'єктивності, всебічності, історизму та системності в правовому дослідженні.
8. Що означає «принцип історизму» при аналізі чинного інституту кримінальної відповідальності?
9. У чому полягає відмінність між системним підходом

(право як структура) та аксіологічним підходом (право як система цінностей)?

10. Як ці підходи можуть співіснувати в межах одного дослідження?

Практичні, творчі завдання:

1. Робота в групах: Кожній групі пропонується одне й те саме правове явище (наприклад, «інститут юридичної відповідальності» або «права людини в умовах воєнного стану»). Завдання: описати, як це явище вивчатиметься з позицій: а) формально-юридичного підходу, б) порівняльно-правового підходу, в) соціолого-правового підходу.

2.. Складіть схему взаємозв'язку елементів методології права.

3. Заповніть методологічну вертикаль для правового дослідження на тему: «Захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет». Розподіліть запропоновані інструменти за відповідними рівнями структури методології: 1-Філософський: ... (наприклад, діалектичний метод пізнання мінливості права); 2-Загальнонауковий: ... (наприклад, аналіз законодавства, моделювання правовідносин); 3-Конкретнонауковий / специфічний для права: ... (наприклад, порівняльно-правовий метод аналізу досвіду ЄС, формально-юридичний метод); 4-Методи і техніки: ... (наприклад, контент-аналіз вироків судів у базах даних, анкетування ІТ-юристів).
*Може бути обрана й інша тема, враховуючи інтереси здобувачів освіти та з погодженням із викладачем.

4. Оберіть будь-який правовий інститут (наприклад, «інститут смертної кари»). Опишіть, як це явище буде тлумачитися з позицій трьох методологічних підходів: юридичний позитивізм, соціологія права, правова герменевтика.

Змістовий модуль 2.

Тема 5. Наукове пізнання

План

1. Наукове пізнання та його ознаки.
2. Принципи наукового пізнання.
3. Рівні наукового пізнання. (емпіричний та теоретичний).
4. Поняття наукової теорії.
5. Методи наукового дослідження. Загальнонаукові методи емпіричного (спостереження, порівняння, моделювання) та теоретичного (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування) пізнання.
6. Характеристика емпіричних методів наукового дослідження.
7. Характеристика теоретичних методів наукового дослідження.
8. Специфіка застосування емпіричних та теоретичних методів у юридичних дослідженнях.

Питання для самоперевірки:

1. Чим наукове правове пізнання відрізняється від професійного мислення судді під час винесення вироку або адвоката під час підготовки позову? Які принципи (об'єктивності, доказовості, системності) тут діють?
2. Як взаємодіють емпіричний та теоретичний рівні в юридичній науці? Чи може існувати повноцінна наукова теорія в праві, яка базується виключно на теоретичному абстрагуванні без емпіричної перевірки?
3. Розмежуйте логіку застосування індукції та дедукції в юридичному дослідженні. У якому випадку дослідник рухається від аналізу окремих судових рішень до узагальнення, а в якому - від загальних правових принципів до конкретної норми?

4. У чому полягає специфіка методу моделювання у сфері права? Чи можна провести повноцінне наукове «спостереження» за правовими процесами, і які обмеження тут існують?

Практичні, творчі завдання:

1. Побудова правильних логічних силогізмів та висновків у науковому тексті. Завдання: сформулюйте два текстові фрагменти (по 1-2 абзаци) для підрозділу наукової статті: Використовуючи індуктивний метод (рух від часток до загального), обґрунтуйте необхідність реформування статті ККУ на основі аналізу трьох конкретних неоднозначних рішень Верховного Суду; Використовуючи дедуктивний метод (рух від загального до часток), доведіть, чому правова норма певного підзаконного акта МВС суперечить міжнародним стандартам прав людини.

2. Оберіть будь-яку класичну або сучасну юридичну теорію (наприклад: теорія розділення влад Ш. Монтеск'є, «чисте вчення про право» Г. Кельзена, теорія правової держави, концепція перехідного правосуддя). Складіть графічний або текстовий «паспорт» цієї теорії, відповівши на питання: Що стало емпіричним поштовхом (криза, революція, зміна устрою) для її створення? Які фундаментальні поняття та категорії вона ввела в науковий обіг? Які методи теоретичного пізнання дозволили автору побудувати цю несуперечливу систему знань? Чи пройшла ця теорія перевірку часом, і як вона трансформується в сучасній постнекласичній юридичній науці?

Тема 6. Елементи наукового дослідження

План

1. Тема наукового дослідження: критерії актуальності, новизни та практичного значення.

2. Об'єкт і предмет правового дослідження: правила співвідношення та типові помилки при їх визначенні.
3. Формулювання мети, завдань та положень, які виносяться на захист.
4. Пошук і опрацювання наукової інформації.
5. Класифікація джерел інформації.
6. Науковий пошук.

Питання для самоперевірки:

1. За якими об'єктивними та суб'єктивними критеріями оцінюється актуальність теми юридичного дослідження?
2. Як пов'язані між собою наукова новизна роботи та її практичне значення для правотворчості чи правозастосування?
3. Як співвідносяться між собою об'єкт і предмет дослідження в юриспруденції?
4. Чому предмет дослідження завжди є вужчим за його об'єкт? Наведіть приклад, коли сплутування цих понять руйнує логіку наукової роботи.
5. Як правильно узгодити мету наукового дослідження з його завданнями?
6. Чим відрізняється науковий пошук у первинних джерелах (нормативно-правові акти, судова практика) від пошуку у вторинних джерелах (монографії, статті, дисертації)?
7. За якими критеріями дослідник оцінює релевантність та авторитетність знайденої інформації?

Практичні та творчі завдання

1. Міні-проект (Індивідуально-групова робота): Кожен студент формулює тему, об'єкт, предмет, мету та 3-4 завдання для своєї дослідницької роботи. Робота рецензується в малих групах (студенти виступають у ролі офіційних опонентів один одного).
2. Робота з інформаційними ресурсами: Використовуючи Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського або іншу базу, знайдіть автореферат дисертації за вашим профілем.

Проаналізуйте якість формулювання елементів її наукового апарату.

Практичні, творчі завдання:

1. Оберіть тему наукового дослідження із викладачем та сформулюйте об'єкт та предмет дослідження.
2. Запропонуйте тему власної дослідницької роботи та сформулюйте її мету. На основі мети побудуйте систему з 5-6 логічно послідовних завдань, використовуючи обов'язкові початкові дієслова: дослідити..., проаналізувати..., визначити..., з'ясувати..., охарактеризувати..., розробити пропозиції щодо...
3. Бібліографія. За темою запропонованої дослідницької роботи необхідно здійснити науковий пошук та скласти первинне інформаційне досьє, яке містить: нормативний блок: 1-2 профільні закони + 1 міжнародно-правовий акт або проєкт закону; емпіричний блок: посилання на одне конкретне рішення Верховного Суду (чи Конституційного Суду) за вашою тематикою з Єдиного державного реєстру судових рішень; доктринальний блок: дві наукові статті з фахових видань України (знайдені через Google Scholar або репозитарій ЗВО) та одну дисертацію / автореферат (наприклад, знайдені через базу Національної бібліотеки ім. В. Вернадського). Результат: Оформити цей перелік джерел відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015.

Тема 7. Методологічна культура й етика наукової діяльності

План

1. Методологічна культура та етика наукової діяльності.
2. Академічна доброчесність: поняття, види порушень (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, неправомірне

співавторство).

3. Етичні стандарти використання штучного інтелекту під час підготовки наукових юридичних текстів.

4. Юридична відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Питання для самоперевірки:

1. Що охоплює поняття «методологічна культура науковця»? Чому високий рівень знання методів права є невідим, якщо у дослідника відсутня етична складова наукової діяльності?

2. Сформулюйте чітку відмінність між плагіатом (привласненням чужого) та самоплагіатом (повторним використанням свого).

3. У чому полягає суспільна й наукова небезпека фабрикації та фальсифікації емпіричних даних (наприклад, статистики судових рішень)?

4. Де проходить межа між етичним використанням генеративного штучного інтелекту (як-от ChatGPT, Gemini) як цифрового асистента (для структурування, пошуку ідей) та неетичним як «прихованого автора» тексту вашої дослідницької роботи?

5. Які форми юридичної та дисциплінарної відповідальності передбачені Законом України «Про освіту» та Законом України «Про вищу освіту» за порушення академічної доброчесності для здобувачів ступеня магістра?

6. Хто несе фінальну відповідальність за виявлений плагіат - студент чи його науковий керівник?

Практичні, творчі завдання:

1. Аналіз кейсів: Студентам пропонуються реальні або модельні етичні дилеми (наприклад: «Професор включив себе у співавтори статті магістранта без фактичної участі» або «Студент використав ChatGPT для написання огляду літератури, згенерувавши вигадані джерела»). Оцініть ситуації

з позицій діючого законодавства України та Етичного кодексу вченого.

2. Дискусія: «Штучний інтелект у правовій науці: інструмент дослідника чи загроза академічній доброчесності?».

3. Проаналізуйте ситуації та визначте: а) вид порушення академічної доброчесності; б) норму законодавства, яка порушена; в) можливі санкції для суб'єктів.

Кейс 1. Магістрант під час написання Розділу 2 магістерської роботи скопіював три сторінки тексту з дисертації 2018 року, замінивши кожне четверте слово синонімом за допомогою онлайн-програм, та не вказав посилання на першоджерело.

Кейс 2. Науковий керівник наполегливо «запропонував» магістранту включити свого колегу по кафедрі у співавтори наукової статті, яка готується до захисту, попри те, що цей колега навіть не читав тексту дослідження.

Кейс 3. Студент не встигав зібрати статистику рішень місцевих судів щодо сімейних спорів за 2025 рік, тому самостійно вигадав цифри, намалював гарну діаграму та вставив її у текст, вказавши як джерело «офіційний сайт судової влади» (без прямого посилання).

4.Цитування. Опрацьовуючи літературу до наукової роботи виберіть зі статті уривок та здійсніть його оформлення трьома різними етичними способами: пряма цитата (з використанням лапок та внутрішньотекстового/підрядкового посилання), непряма цитата (парафраз/переказ своїми словами з обов'язковим збереженням посилання на автора), компресивне цитування (коли думка Кзгадується в огляді літератури серед інших науковців).

Тема 8. Представлення наукових досліджень

План

1. Поняття наукової публікації: види, характеристика, вимоги.
2. Функції наукових публікацій.
2. Правила цитування та оформлення бібліографічного опису (ДСТУ 8302:2015, міжнародні стилі APA, MLA, Chicago тощо).
3. Технологія підготовки публічного виступу, презентації та мистецтво ведення наукової дискусії під час захисту.

Питання для самоперевірки:

1. Чим тези доповідей на всеукраїнській конференції відрізняються від наукової статті у фаховому виданні категорії «Б»?
2. Які специфічні функції (апробаційна, пріоритетна, інформаційна) виконує кожен із цих видів публікацій?
3. У чому полягає принципова відмінність між вітчизняним стандартом оформлення джерел (ДСТУ 8302:2015) та міжнародними стилями (наприклад, APA чи Chicago)?
4. Чому провідні юридичні видання світу віддають перевагу наскрізним чи затекстовим посиланням без використання квадратних дужок?
5. Яку структуру повинна мати сучасна наукова стаття (згідно з вимогами МОН та міжнародними стандартами)?
6. Що обов'язково має містити анотація юридичної статті англійською мовою?
7. Яке оптимальне співвідношення тексту та візуальних елементів (графіків, діаграм, схем) на слайдах для презентації наукової роботи?
8. Які правила ведення наукової дискусії допомагають зберегти академічне обличчя та захистити власну позицію?

Практичні та творчі завдання:

1. Практична робота: Візьміть один і той самий перелік із 3

юридичних джерел (нормативний акт, стаття, монографія) та оформте його двома способами: за національним стандартом ДСТУ 8302:2015 та за міжнародним стилем.

2. Аналіз прикладів: перегляд та критичний аналіз зразка мультимедійної презентації до дослідницької роботи. Виявлення типових помилок (перевантаженість текстом, невдала інфографіка, відсутність висновків). Завдання: розробити власну структуру слайдів (план) майбутнього виступу.

3. Напишіть анотацію до наукової роботи.

Теми індивідуально-дослідної роботи

Вимоги:

1. *Загальні*: робота виконується у письмовій формі (есе, дослідницьке повідомлення, аналітичний огляд); обсяг: 3-12 сторінок друкованого тексту (шрифт Times New Roman, 14, інтервал 1,5); мова викладу: українська, чітка, логічна, без плагіату; обов'язкове використання наукових джерел (не менше 10), включно з міжнародними документами та національними кодексами.
2. *Структура роботи*: титульна сторінка (назва теми, ПІБ студента, група, викладач); вступ (актуальність теми, мета та завдання роботи); основна частина (теоретичний аналіз ключових понять; огляд нормативних документів (міжнародних та національних); практичні приклади, кейси, судова практика, власні висновки та критичні оцінки); висновки (узагальнення результатів, пропозиції); список використаних джерел (оформлений за стандартами).

Орієнтовні теми

1. Адміністративно-правовий статус державних службовців в умовах цифровізації публічного управління: виклики та

інновації.

2. Правові засади децентралізації публічної влади: оцінка ефективності та повоєнні перспективи розвитку місцевого самоврядування.
3. Захист права власності в практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та його імплементація в цивільне судочинство України.
4. Правове регулювання корпоративних договорів в Україні: теоретичні та практичні аспекти.
5. Цивільно-правові аспекти реформування інституту відшкодування збитків у договірних правовідносинах.
6. Правова природа та особливості розгляду спорів, пов'язаних із захистом ділової репутації юридичних осіб у цифровому середовищі.
7. Проблеми забезпечення права на справедливий суд під час досудового розслідування та судового розгляду (кримінально-процесуальний аспект).
8. Інститут угод у кримінальному провадженні України: тенденції розвитку та практика застосування.
9. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки держави: сучасний стан та напрями оптимізації законодавства.
10. Юрисдикційні імунітети держав у сучасному міжнародному праві: еволюція доктрини від абсолютного до обмеженого імунітету.
11. Правове регулювання міграційних процесів та статус біженців: виклики для міграційного права України та ЄС.
12. Еволюція концепції прав людини в епоху біо- та еко-центризму: філософсько-правовий вимір.
13. Альтернативне вирішення спорів (ADR): правове регулювання та перспективи розвитку медіації та комерційного арбітражу в Україні.
14. Методологічні аспекти використання штучного інтелекту у наукових дослідженнях: можливості та

обмеження.

15. Етичні та методологічні виклики застосування нейромереж при написанні кваліфікаційних та дисертаційних робіт.

16. Віртуальні лабораторії та комп'ютерне моделювання як новітні методи емпіричного пізнання.

17. Еволюція наукового методу: від класичного раціоналізму до постнекласичної науки.

18. Критерії науковості знання та проблема демаркації між наукою, квазінаукою та псевдонаукою в інформаційному суспільстві.

19. Роль наукової гіпотези у формуванні теоретичних засад дослідження.

20. Академічна доброчесність як методологічний принцип сучасного наукового дослідження.

21. Проблема комерціалізації наукових досліджень та її вплив на об'єктивність наукового знання.

22. Методологія оцінювання ефективності наукової діяльності: порівняльний аналіз вітчизняних та закордонних підходів.

23. Наукометричні бази даних (Scopus, Web of Science) як інструмент аналізу розвитку сучасної науки.

24. Трансформація системи підготовки наукових кадрів (PhD) в Україні в контексті євроінтеграції.

25. Грантова діяльність та методологія розробки грантових проєктів для фінансування наукових досліджень.

26. Принципи Відкритої науки (Open Science): методологічні переваги та бар'єри впровадження.

**Тема може бути запропонована здобувачем освіти із врахуванням його наукових інтересів.*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна література:

1. Методологія наукових досліджень: навчально-методичний посібник / Котловий С. А., Павлик Н. П., Сейко Н. А., Ситняківська С. М. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.
2. Мороховець Г. Ю., Лисанець Ю. В., Кайдашев І. П. Методологія наукового пошуку. Вступний курс : навч. посіб. Полтава, 2023. 229 с.
3. Афанасьєв А. І., Жарких В. Ю. Філософія та методологія наукових досліджень : конспект лекцій. Одеса, 2023. 115 с.
4. Білоусова Т. П. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для аудиторної, самостійної, індивідуальної роботи та дистанційного навчання. 2-ге вид., перероблене і доповнене. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 208 с.

Допоміжна література:

Основна література:

1. Методологія наукових досліджень : навчально-методичний посібник / Котловий С. А., Павлик Н. П., Сейко Н. А., Ситняківська С. М. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с.
2. Мороховець Г. Ю., Лисанець Ю. В., Кайдашев І. П. Методологія наукового пошуку. Вступний курс : навч. посіб. Полтава, 2023. 229 с.
3. Афанасьєв А. І., Жарких В. Ю. Філософія та методологія наукових досліджень : конспект лекцій. Одеса, 2023. 115 с.
4. Білоусова Т. П. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для аудиторної, самостійної,

індивідуальної роботи та дистанційного навчання. 2-ге вид., перероблене і доповнене. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 208 с.

Допоміжна література:

1. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. 208 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях) : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.
3. Методологія наукових досліджень : підручник / Данильян О., Дзьобань О. Харків : Право. 2019. 368 с.
4. Самсонов В. В., Сільвестров А. М., Тачиніна О. М. Методологія наукових досліджень та приклади її використання : навч. посіб. Київ : Нац. ун-т харч. технологій, 2022. 385 с.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
6. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> та ін.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Сайт Інституту філософії ім. Г. Сковороди. URL: <http://w.w.w.filosof.com/ua/>
4. Українська електронна бібліотека. URL: <http://w.w.w.biblioteka.org.ua>
5. Цифрові юристи. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/digital-lawyers>